

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

SAMTIDEN

VECKOSKRIFT

FÖR

POLITIK OCH LITTERATUR

UTGIFVEN AF

C. F. BERGSTEDT.

N° 27.

Lördagen den 4 Juli

1874.

Det nya härordningsförslaget.

I.

Bland den förlutna riksdagens icke minst märkvärdiga dagar räknar utan tvifvel flertalet af landets representanter den då de fingo emottaga de båda betänkanden som den 14 och 16 april afgäfvos af två dertill förordnade komitéer, dels öfver det af generalstabens utarbetade förslaget till grunder för ny härordning, dels angående ordnandet af ett på allmän värnepligt grundadt sjöförsvär. Meddelandet gaf icke anledning till någon offentlig öfverläggning, men det föranledde så mycket lifligare samtal man och man emellan, och vi befara att den dag då dessa aktstycken öfverlemnades till kamrarna var intresset för de löpande göromålen betydligt mindre än vanligt.

Väl aftryckte de större tidningarna kort därefter sjelfva lagförslagen, men någon egentlig diskussion öfver dem har hittills icke varit synlig. Då vi i det följande ämna att så godt vi förmå framställa de viktigaste grundsatserna i dessa arbeten, torde det vara nödvändigt att till en början i korthet återkalla sjelfva hufvuddragen af de föreslagna organisationerna, med förbigående naturligtvis af de yrkesdetaljer som icke närmare intressera andra än de sakkunnige, och knappast kunna af några andra begripas. Vi fästa oss till en början utslutande vid landförsväret. Den komité som var nedsatt att yttra sig öfver generalstabens arméförlag utgjordes af landets främsta militäriska förmågor, dess arbe-

ten fortgingo nästan utan afbrott under sex månader, med, såsom vi hört uppgifvas, omkring 40 plenisammanträden, utom alla andra göromål, som togo de enskilda ledamöternas tid ganska strängt i anspråk. Den ovanliga enhällighet som blifvit uppnådd, i det att af komiténs nio medlemmar blott en enda reserverat sig i några särskilda punkter, kunde endast vara följen af en långvarig och uttömmande diskussion i ett så stort och omfattande ämne som detta, då det gälde att med frångående af flere århundradens häfd bygga vårt försvarsväsende på alldeles nya grunder. Storheten af det utförda arbetet skall också icke mätas efter framgången: det torde för närvarande icke vara många i landet som vänta sig att de här framlagda grunderna skola af riksdagen oförändrade antagas; men för hvar och en som känner behof att så godt han kan göra sig reda för denna viktiga angelägenhet skall detta komitébetänkande blifva föremål för allvarliga studier, och för det stora flertalet utan tvifvel den enda källan till kunskap om den nyare tidens militärväsende.

Den revolution som i det allmänna tänkesättet föregått med afseende på försvarsväsendet under de få åren sedan den nya riksdagsordningen infördes är verkligen öfverraskande, och för att fullt förklara den erfordrades ingen ting mindre än det ofantliga krig som invigde början af detta årtionde.

Amii Bibliothek

Den allmänna värnepligten, denna tanke som vid 1867 års riksdag framkastades snarare såsom en blyg fråga än såsom en oafvislig fordran, har nu gjort sig till herre öfver det allmänna tänkesättet till den grad att nästan ingen mera talar om yrkesarméer. Nästan alla europeiska stater hafva ordnat sin krigsmakt på denna grund, hvilken i sjelfva verket är den enda tänkbara för ett konstitutionellt samhälle, som lemnat feodalväsendet i öfrigt långt bakom sig. Man må tänka så högt man vill om den indelta svenska soldaten, hans stora sedliga egenskaper, hans disciplin och förmåga att uthärda ansträngningar, så har han snart nog icke mera något rum i det moderna samfundet: såsom en sluten kår är den indelta armén otillräcklig i antal, och såsom en kärna för beväringen är den för olikartad, under det att aflönings sättet mer och mer kännes såsom ett besvärligt hinder för den ifrigt fordrade ombildningen af vårt kameral- och beskattningsväsende. Den häftiga splittring som frågan om indelningsverket inkastade i riksdagarna 1870 och 1871 är den vackraste hyllning som den gamla inrättningen kunde begära: så stor smärta kostade det att upprycka dess rötter.

De på allmän värnepligt hvilande härordningarna kunna i allmänhet hänföras till två hufvudsystem. Det ena afser att af hvarje medborgare göra en fullt utbildad soldat, icke blott med fullständig vana och säkerhet i alla yrkets detaljer, utan också med denna krigiska anda som är det yttersta villkoret för seger. För hvarje samhälle som likt Tyskland har en stor framtids tanke att genomföra är detta system det enda dugliga, och utgången af det stora fransk-tyska kriget skulle säkert hafva blifvit en annan, om icke genom flere släktled bildat sig, så väl hos befäl som manskap, en militärisk tradition om ett mål, som förr eller senare måste med hårda ansträngningar vinnas, samt ett teoretiskt vetande och en praktisk duglighet, som lemnade obegränsad tillgång på det för en modern armé så utomordentligt viktiga underbefälet. Till att förvärfva sjelfva yrkesfärdigheten åtgår minst ett år, men lika mycket eller dubbelt anses nödvändigt för att gifva hela hären den erforderliga fastheten, och Preussens värnepligt har därför varit treårig, dock med rättighet till tjänstetidens förkortning för sådana värnepligtige som underkasta sig högre kunskapsprof, hvarigenom de göra sig duglige att tjena till befäl, så att detta under

fredstid icke behöfver hållas talrikare än den dagliga tjänsten nödvändigt fordrar.

Enligt det andra systemet inskränkes medborgaresoldatens öfning till en sådan kortare tid som är oundgänglig för hans användande i ledet, men då det på detta sätt icke blir möjligt att utbilda underbefäl, ej heller tillgång på reservbefäl kan vinnas genom tjänstetidens ytterligare förkortning, måste andra medel anlitas för att afhjelpa dessa brister, nemligen så att en mindre del af de värnepligtige underkastas en längre öfningstid, för att möjliggöra bildningen af ett tillräckligt antal underbefäl och fulltalighällandet, äfven under fredstid, af den befäls cadre som hör till härens krigsfot.

Vid valet mellan dessa båda arter af försvarsinrättning kunde endast den senare ifrågakomma för vårt fädernesland. Vårt folk har väsentligen uppnått sitt politiska mål, det har inga länder att eröfra för att bilda en afrundad och lättförsvarlig gräns, inga gamla orättvisor att hämnas, och hela dess militärinrättning åsyftar blott eget försvar. Med vår glesa befolkning, som är spridd öfver en vidsträckt yta med ännu ofullständiga kommunikationsmedel, och med näringslivets hastiga utveckling, som tager en stigande andel af denna befolkning i anspråk, är det en nödvändighet att inskränka öfningstiden till den minsta möjliga, d. v. s. till hvad som fordras för de värnpligtiges användning i ledet. Lika med generalstaben har komitén därför antagit denna första öfningstid för fotfolket till 10½ månader, hvartill komma för liniearméns tredje och fjerde klasser 30 dagars öfning i gardera året, samt 10 dagars årlig bataljonsöfning för de båda yngsta klasserna af landtvärnet, således in alles 395 dagar. Från dessa öfningar befrias dock det landtvärnsmanskap som hör till gardet. Vid specialvapnen är den första öfningstiden något längre, nemligen vid rytteriet 17 månader samt vid artilleriet och ingenjörtropparne 12 månader; den senare tidslängden är äfven bestämd för fotgardet.

För ett folk som under mer än sextio år lefvat i ostörd fred är det ett tungt uppvaknande ur den ljufva drömmen om en evig fred. Allmänt kända tilldragelser hafva stört denna ro på ett sätt som icke på nytt tillåter oss att insomna, åtminstone icke förr än verlden blifvit mycket annorlunda än den nu är. Att vi, såsom saken nu står, äro försvarslöse mot en oförmodadt öfverkommande krigsfara,

torde icke längre behöfva något bevis, sedan de röster lyckligtvis blifvit bragta till tystnad som ännu helt nyligen ropade på att vi för vårt sydvestra grannfolks skull borde kasta oss i oöfverskådliga äfventyrligheter. Den dagliga erfarenheten, som lyckligtvis ököpt kommit till oss från andra håll, har lärt oss att dödsföraktet och den krigiska hänförelsen icke längre göra till fyllest för att bilda segrande arméer, utan att kriget är en *konst*, hvari folken endast genom långvarig uppfostran och trägna öfningar vinna skicklighet. Den frågan tränger sig då på oss, om det lönar mödan att under sådana omständigheter söka försvara oss, och om denna anses böra jakande besvaras, uppväxer ur svaret i samman ögonblick den nya frågan: är ett sådant försvar mot mäktiga grannar möjligt, och öfverstiger det icke helt och hållet våra krafter?

Den förra frågan har verkligen varit framställd och nekande besvarad: kostar det något betydligt, vare sig i skatter eller andra besvär, då må man lika gerna lefva i ett storfurstendöme som i ett konungarike. Frasen fälles af en bland våra mera framstående folkombud, offentligen och under fulla utöfningen af hans riksdagsmannakall. Men ehuru ordet kom från en mans mun som brukar veta hvad han säger, och tydligen var beräknadt på att smaka väl för hans klasskamrater allmogerepresentanterna, tro vi knappast att han skulle uttala det för andra gången. Den svenska bonden har för mycket att förlora för att icke vilja försvara sig till det yttersta, när han ser att han icke kan slippa för bättre köp, ty såsom undersåte, vare sig i ett kejsarrike eller ett storfurstendöme, stiftar han icke vidare lag för sig sjelf och för andra. Men han tror eller låtsar tro att det icke är någon fara å färde, och att Sverige lika väl hädanefter som hittills kan lefva på de stora makternas nåd. Vi säga icke heller att det är omöjligt: det fins stora politiska intressen som fordra Sveriges sjelfständighet, d. v. s. såsom en stat för sig i negativ mening; men från en sådan tillvaro, beroende endast på de större staternas ömsesidiga afund, till den politiska sjelfständighet som har sin grund i en lefvande fosterlandskärlek, och som måste hägnas med alla möjliga medel, är ett steg så stort att det endast kan jemföras med svalget mellan skendöd och lif. Det är möjligt att ingen anfaller oss, men illa känner den historien som icke vet hvilken frestelse försvarslösheten inne-

bär till anfall, eller åtminstone till inblandning i våra inre angelägenheter, och denna frestelse är större nu än någonsin för två om öfvermakten i Europa täflande militärvälden, för hvartdera af hvilka det ligger så nära såsom en nödvändighet att påtvinga oss sin allians. Vi lefva icke i sådana tider då den enskilde af dåraktig tillförsigt till andras rättskänsla underlåter att sätta ett lås för det rum der han bevarar sin dyrbaraste egendom: ett motsatt förfarande vore att inbjuda tjuften och väcka slumrande roftankar. Lika så förhåller det sig med staterna, att det folk som icke gör något med besked för sitt försvar förlorar värdighet och anseende hos sig sjelft och andra, samt dermed inbjuder alla onda lidelser till att taga ifrån sig hvad det eger.

Den andra frågan har af komitéen blifvit i början af dess betänkande upptagen och ur fackmannens synpunkt både väl och värtaligt besvarad. För ett försvar inom egna gränser torde få samhällen hafva ett fördelaktigare läge: genom föreningen med Norge är största delen af vår landgräns tryggad, och den öppna delen ligger i trakter som äro föga gynnsamma för ett anfall. Sjelfva krigskonstens utveckling har kommit oss till godo, i det att den ofantliga fältmateriel utan hvilken den tappreste här i våra dagar ingen ting kan uträtta fordrar de mest oerhörda transportmedel, när de skola till sjös öfverföras till några enstaka landstigningspunkter, från hvilka fienden endast långsamt kan utbreda sig med förnödenheter, hemtade från hans eget land och fortskaffade af medförda dragare.

Hvilken är då den styrka som vi måste uppställa för att med något hopp om framgång försvara oss mot en på allvar anfallande fiende? Belgien, hvars neutralitet är betryggad genom offentliga fördrag men ännu bättre genom landets läge, underhåller en stående här af nära 100,000 man utom officerare, och Holland dess granne har, med en folkmängd icke obetydligt mindre än Sveriges, ungefär samma styrka, hvaraf dock en tredjedel i sina kolonier. Också hafva alla de sakkunniga personer och myndigheter som under senare tider haft anledning att yttra sig öfver försvarsfrågan varit ense derom, att omkring 100,000 man är det minsta antal stridande vi måste kunna uppställa genast i början af ett krig, innan en landstigande fiende hunnit samla och ordna sin styrka.

De tider äro förbi då man beredde sig på ett krig först sedan det utbrutit; i våra dagar är ingen stat, intet folk, nog rikt för att föra långvariga krig på flere år eller endast flere månader. Sedan svärdet en gång är draget måste afgörandet ske snart, och sjelfva segraren kan icke utan att fullständigt utarma sig sjelf föra det länge blottadt. På förmågan af en snabb mobilisering beror derföre hela utsigten till framgång, och det är långt bättre att inskränka arméns sifferstal till blott en så stor krigsstyrka som i farans ögonblick kan ställas fullrustad mot en inbrytande fiende, än att gifva en half eller fjerdedels öfning åt stora reserver, som under krigets lopp aldrig hinna öfvas tillräckligt för att kunna föras mot fienden.

För att kunna ställa 100,000 man stridsfärdiga i ledet, samt dertill i depoterna kunna hålla en motsvarande förstärkning, som icke lär kunna beräknas lägre än till 30,000 man af alla vapen, och för att åt detta stridbara antal bereda den hjälp af icke stridande som är nödvändig för en fältarmés betjening, såsom train, förvaltning, sjukvård o. s. v., sammanlagt uppgående till icke mindre än 20,000 personer, fordras att värnplikten eller skyldigheten att deltaga i fäderneslandets försvar för hvarje vapenför man utsträcker öfver de 20 bästa åren af hans lefnad. Komitén har i detta afseende gått något längre än förut blifvit ifrågasatt, då den föreslagit att årsklasserna mellan 18 och 21 år skola tillhöra landstormen, dock utan annan öfning än frivilliga målskjutningsöfningar inom landtvärnskompaniernas områden, med rättighet till ett premium af 10 kronor för dem som dervid uppnått den för en rekruks approberande bestämda skjutfärdigheten. Åliggandet att redan vid denna tidiga ålder deltaga i landets försvar synes dock snarare vara stadgad såsom en rätt än såsom en pligt; ynglingen är i de flesta delar af landet, om också i allmänhet icke fullt utbildad till kroppen, likväl i moralisk mening redan en man för sig, och han har äfven sedan flere århundraden haft rätt att vid denna ålder kunna inträda i den stående krigsmakten. En af komiténs ledamöter, den närmast föregående chefen för landtvärnsdepartementet, har reserverat sig mot denna punkt af komitébetänkandet, på den grund att införlifvande med landtstormen af dessa utvecklade ynglingar, hvilka äro i saknad både af vana vid disciplinen och af skicklighet att utföra de anbe-

falda förrättningar, skulle, långt ifrån att stärka organisationen, fast mera verka högst menligt på sammanhållningen af det hela. Den egentliga utskrifningen är också föreslagen att börja först vid fyllda 21 års ålder, eller den tidpunkt då beväringen allt sedan institutionens början blifvit inkallad till tjänstgöring. Längre bör värnpligtsåldern icke uppskjutas; den unga mannen har då i allmänhet ännu icke hunnit intaga en fast borgerlig ställning, eller ikläda sig de förpligtelser hvilkas försummande drabbar samhället lika hårdt som familjen. Ju tidigare beväringssoldaten inkallas i tjänst, desto mottagligare är han för den undervisning som meddelas honom. I den mån som en större välmåga sätter allmogen i stånd att befria barnen vid spädare ålder från ett allt för tungt arbetssläp, som hindrar deras utveckling, och gifva dem en mera närande föda, torde den allmänt öfverklagade undermåligheten hos de yngsta beväringssoldaterna komma att småningom försvinna, medan å andra sidan de tidiga giftermålen, som förr ingingos uti allmogeklassen, blifvit under inflytande af ökade lefnadsfordringar och de högre klassernas föredöme allt mer och mer sällsynta. Det har således icke funnits någon anledning att förändra den nu stadgade värnpligtsåldern; deremot har komitén, såsom oss synes med all möjlig rätt, fasthållit vid den för hvarje väl inrättad värnpligtsarmé gällande grundsatsen att de bäst öfvade årsklasserna först skola föras mot fienden, samt följaktligen den första och minst öfvade endast i yttersta nödfall ställas i de stridandes led. Å andra sidan är det dock viktigt för staten att icke tidigare utvecklade ynglingar helt och hållet utestängas från möjligheten att före den bestämda åldern börja sin vapentjänst, så mycket mer som få unga män då ännu bestämt sig för annat yrke och derföre snarare kunna finnas villige att taga fast anställning i armén. Det är också viktigt derföre att ynglingar som eftersträfvat officersplatser skola hinna att såsom värnpligtige fullgöra vilkoren för officersbefordran vid någorlunda tidig ålder. Komitén föreslår derföre att högst en tiondedel af sådana underåriga måtte vid hvarje årsklass kunna vinna inträde. Äfven mot denna punkt af förslaget har hr general Abelin reserverat sig, på grund af den ofta uttryckta föreställningen om den svenska yngligens sena utveckling och svårigheten att i hvarje enskildt fall bestämma, huru vida

den som tidigare vill fullgöra sin vapentjänst också verkligen är till krigstjänst duglig. Dock medgifver han att befälsaspiranter må kunna vinna tidigare inträde i hären, på vilkor öfver hvilka konungen ensam borde ega att besluta, i öfverensstämmelse med det af k. m:t till 1871 års riksdag föreslagna och af riksdagen då godkända förslaget.

Statistiska beräkningar gifva vid handen att medeltalet af det vid mönstringarna godkända beväringssmanskaper under de senaste fem åren uppgått till 21,021 man, eller så noga som möjligt en half procent af hela befolkningen; för Norge och Danmark är förhållandet alldeles enahanda. Under de följande åren inträffar en stark afgång genom dödsfall, utflyttningar, inträde i vissa af statens tjänster eller påkommen oförmåga till krigstjänst. Med tillämpning af den erfarenhet som i andra länder blifvit vunnen ställer sig antalet af de närmaste årsklasserna på följande sätt:

1:a årsklassen, 21,021, hvarifrån afdrages för flottan beräknadt manskap,	
1,500 man,	19,521
2:a årsklassen	17,178
3:e årsklassen	16,749
4:e årsklassen	16,330
5:e årsklassen	15,922
6:e årsklassen	15,524
7:e årsklassen	15,136
8:e årsklassen	14,379
9:e årsklassen	13,660
10:e årsklassen	12,977
Summa för de tio klasserna	157,376 man.

Denna siffra synes vid första ögonkastet någorlunda tillräcklig, så väl för den antagna fältarmén som för depoterna, och i generalstabens förslag hafva icke heller flere än dessa tio klasser blifvit upptagna uti den stående hären, nemligen 5 för linien och 5 för landtvärnet. Men utom det att dessa siffror grunda sig på sannolikhetsberäkningar, och förhållandet årsklasserna emellan kan komma att ställa sig mycket olika i olika delar af landet, så måste äfven tagas i betraktande det stora antal af icke stridande som fordras för att betjena en armé af 100,000 man, och som i komiténs förslag öfver hären på krigsfot (bil. litt. 2 n:o 1) för en totalsumma af 160,106 man finnes upptaget till 19,518 personer. Då dess utom härtill kommer att i anseende till den olika tjänstepligt som blifvit ifrågasatt för linien och landtvärnet, den förra borde kunna sättas på krigs-

fot oberoende af den senare, har komitén funnit så mycket mer skäl att föreslå de tjänstepligtiga årsklassernas ökande till 12, hvaraf 6 i linien och 6 i landtvärnet, som tillökningen af två klasser utan tjänstgöringsskyldighet i fred endast lemna en större tillgång på reservmanskaper i krig och således icke kan anses såsom en nämnbar tillökning i värnepligtens tyngd. Denna tidslängd är icke heller större, utan snarare mindre, än hvad på andra ställen eger rum, och enligt k. m:ts föregående förslag äfven borde ega rum för Sverige: Tyskland har 12 års tjänstepligt i hären, Danmark 16 års i linien och förstärkningen, Frankrike 20 år, om man inräknar den tid som manskapet skall kvarstå i territorialarmén, och Ryssland har 15 år enligt den nya militärorganisationen. Det ser vid första ögonkastet ut såsom om den nu varande vapenpligten blifvit mer än fördublad, men så är icke förhållandet, ty endast linien är fullt jemförlig med den stående hären, som kan inkallas i tjänstgöring icke blott för öfning utan äfven vid hvarje tillfälle då landets säkerhet eller ordningens upprätthållande så fordrar, hvaremot landtvärnet eller de äldre årsklasserna utom två gånger återkommande öfningar på tio dagar skall vara befriadt från all tjänstgöring under vanliga förhållanden, och endast uppbådas då landets försvar fordrar att antingen hela krigsmakten eller åtminstone en större styrka än linien kallas under vapen. Då nu dertill kommer att första linieklassen endast är en rekrutmen icke en krigsklass, så återstå för den egentliga värnpligten jemt de fem beväringssklasserna, endast med den skillnad att skyldigheten till effektiv krigstjänst blifvit framflyttad ett år, så att den börjar med fyllda 21 och slutar med fyllda 25 års ålder. För rytteriet hafva komiterade ansett tjänstetiden i landtvärnet kunna nedsättas till fyra år, hvarigenom manskapet finge en ersättning för den längre öfningstid som fordras för detta specialvapen. Under krig är det naturligtvis omöjligt att vid den i fält stående hären aflösa årsklasserna vid de tider då deras tjänstgöring under vanliga förhållanden skulle upphöra, och tjänstetiden måste därför under sådana omständigheter göras beroende af behovet samt af de vilkor som krigets gång i öfrigt medför. General Abelin har äfven i denna punkt reserverat sig derhän att af de tolf klasserna som tillhöra den rörliga armén de sju första böra tilldelas linien och

endast de fem återstående räknas till landtvärnet.

För de länder som antagit det strängare värnpligtssystemet med fullständig soldatöfning har det för kostnadens skull blifvit en nödvändighet att endast åt en del af de värnpligtige gifva full krigsbildning och åt de öfrige antingen blott en kortare tids öfning eller också alldeles ingen. I sådant fall bestämmer lotten den ordning i hvilken det unga manskapet skall inkallas till öfning. Man har mycket tadlat denna metod och kallat den för en »blodslottning», det värsta skymförd man varit i stånd att uppfinna, efter vår tanke dock utan det ringaste skäl. Om det befinnes att endast en del af det vapenpligtiga unga manskapet behöfver kallas under vapen för att betrygga samhällets sjelfständighet och ordningens upprätthållande, så vore det en orimlighet, lika mycket som en i alla afseenden skadlig misshushållning, att använda större medel än som fordras för ändamålets vinnande, endast för att tillfredsställa det förmenta behovet af en abstrakt rättvisa, och då rätten att bestämma hvilka bland de värnpligtige skola uttagas och öfvas, för att i farans stund föras mot en fiende, icke kan göras beroende af en befälhavares eller monstherherres personliga godtycke, fins det intet annat val än att låta lotten afgöra, hvarigenom alla få lika rätt, och ingen gynnas framför den andra, så vidt på mänskligt åtgörande ankommer. Huru komiterade i särskilda fall och inom trängre gränser tillämpat lottkastningsprincipen, få vi i det följande tillfälle att erfara: i afseende på den allmänna värnepligten har åtgärden kunnat undvikas, all den stund de tolf klasserna icke gifva mer manskap än som anses fullt behöfligt för det närvarande. Skulle i framtiden en tryggare politisk ställning medgifva en betydligare inskränkning i detta antal, då blir utlottningssystemet en absolut nödvändighet.

Vi hafva i det föregående antydt den stora förändring som krigföringen i våra tider undergått, från ett permanent tillstånd till en ögonblickligt afslutad handling. Trettioåriga, sjuåriga eller öfver hufvud taget fleråriga krig höra till det förflutna, och framtiden torde komma att räkna varaktigheten af dessa beklagliga undantagstillstånd i dagar eller veckor, på sin allra högsta höjd i månader. Det moderna samhället, som är bygd på

arbetet och betryggandet af dess afkastning, skulle i annat fall gå helt och hållet under.

Allt försvar beror således på den skyndsamt hvarmed det kan göra sig gällande, och det land som först kan samla sina krafter, för att kasta dem öfver motståndaren, har nästan alltid segren i sina händer. Men för att kunna åstadkomma hvad som kallas en snabb mobilisering, så vidt denna beror på härordningen, är det af största vikt att redan under freden så indela landets stridskrafter, att vissa afdelningar af de troppar som i följd af deras förläggning naturligt höra till samman hafva inom sig allt hvad de behöfva för att i farans stund kunna handla snabbt och sjelfständigt. En sådan delning af hären uti större sjelfständiga afdelningar är redan i tätt befolkade länder med lätta förbindelser en befällande nödvändighet, men ännu mera ovilkorligt är behovet deraf i ett land med så stor utsträckning och så gles befolkning som vårt fädernesland. Dertill kommer den jemförelsevis ringa industriella utvecklingen, hvilken försvårar icke blott sjelfva mobiliseringen utan äfven härens utrustning i rätt tid med alla dess mångfaldiga förnödenheter. Huru denna svåra uppgift i det föreliggande förslaget blifvit löst, skola vi nu taga i betraktande. Detta arbete är väsentligen nytt, och det har blifvit utfördt på ett sätt som enligt hvad vi erfart väckt alla sakkunniges lifligaste erkännande.

Alla nutidens stora arméer, hvilkas taktiska indelning blifvit bestämd af krigisk erfarenhet, hafva armékårer, vanligen sammansatta af två fördelningar hvilka hvardera bestå af två infanteribrigader jemte erforderligt artilleri och kavalleri. Som emellertid kärernas antal inom de ofantliga arméer hvilka under det senaste fransk-tyska kriget kämpade emot hvarandra mången gång var långt större än det antal fördelningar hvaraf en svensk armé någonsin kan komma att bestå, så kan efter våra förhållanden fördelningen anses såsom den största på förhand organiserade taktiska enheten, hvilken, när den förses med troppar af alla vapenslag, intendentsväsende och allt annat som fordras för en sjelfständig verksamhet, blifver jemförlig med en mindre armékår och derföre lämpligen benämnas *arméfördelning*.

Enligt denna grundsats har det nya härordningsförslaget blifvit uppgjort, hvarvid man så mycket som möjligt sökt bibehålla

man i ledet, som för fältarmén icke kan lemna mer än omkring 3000 man, är efter den nya härordningen alldeles otillräcklig. Enligt generalstabens förslag borde derföre rytterstyrkan ökas till 55 sqvadroner i stället för 47, af hvilka 11 skulle vid öfvergång till krigsfot kvarlemnas såsom depoter, och 44 kunna utrycka med till samman 5,500 ryttare. Detta förhållande är ännu ofördelaktigt, nemligen efter generalstabens förslag endast 1 ryttare till 13 fotfolk, medan det i Frankrike och Tyskland är såsom 1 till 8. Då det emellertid för en fiende är förenadt med betydande svårigheter att till vårt land öferskeppa ett större antal hästar, har man trots sig kunna antaga att han här komme att uppträda jemförelsevis svag i kavalleri, samt att förhållandet på detta sätt icke skulle blifva allt för ofördelaktigt. Hvarje regemente skulle dess utom vid krigsrustning uppsätta en eller två landtvärnssqvadroner, hvilka skulle användas till trossbetäckning och fältpolis eller så kallad gendarmeritjänst, samt så vidt möjligt äfven till ordonnanser, hvarigenom linierytteriet skulle kunna mera odeladt påräknas för fälttjänsten. Komiterade hafva icke ansett sig böra ifrågasätta en tillökning af denna rytterstyrka, ehuru hon är den minsta möjliga, men deremot föreslagit förändringar i vissa delar af rytteriets indelning och förläggning, så att Skånska dragon- och husarregementena minskas till 5 sqvadroner vardera, ett nytt hästregemente, Östgöta dragoner, uppsattes inom andra fördelningen, samt ett äfvenledes nytt dragonregemente jemte det af generalstaben för Vestergötland föreslagna skulle uppsättas i Bohus län. Med inberäkning af det lifgarde till häst som i likhet med fotgardet skulle uppsättas från alla landets delar, blifver rytteriregementenas antal 11 med 5 sqvadroner vardera och förlagda på följande sätt:

Inom 1 arméfördelningen Skånska husar- och dragonregementena samt husarregementet Konung Carl XV; inom 2 arméfördelningen Östgöta dragon- och Smålands husarregemen-

ten; inom 3 arméfördelningen Vestgöta och Bohusläns dragonregementen, inom 4 arméf. Lifgardet till häst och Lifregementets dragoner; inom 5 arméf. Lifregementets husarer; samt inom 6 arméf. Jemtlands hästjägerregemente.

Med beräkning af 2 kavalleriregementen för 4:de fördelningen och 1 för hvar och en af de öfriga återstå 4 för kavallerireserven. Vid öfvergång till krigsfot uppsätter dess utom hvarje rytteriregemente med sitt landtvärnsmanskap minst en sqvadron; af möjligheten att anskaffa dugliga ridhästar beror huru vida någonstädes en andra landtvärnssqvadron kan utrustas.

I den mon kriget blifvit en teknisk konst har artilleriet vuxit i betydighet, och till en väl fälttrusad armé anses nu mera höra 4 kanoner eller deröfver på 1,000 man. Enligt denna beräkning skulle Sverige för en fältarmé af 100,000 man behöfva 400 pjaser, men en sådan artilleristyrka är oförenlig med våra tillgångar, och det skulle äfven möta största svårighet att gifva tillräcklig öfning åt den dertill erforderliga personalen. Ett artilleri af 300 kanoner är således det största som för den närmaste framtiden lärer kunna ifrågasättas, och efter 6 kanoner på batteriet skulle det svenska artilleriet komma att utgöras af 50 batterier, hvaraf två böra vara ridande och i krig tilldelas rytterireserven, samt de återstående jemnt fördelas på sex regementen, hvaraf ett skulle förläggas till hvarje arméfördelning. För Gotlands skull måste emellertid andra fördelningens artilleri ökas till 9 batterier, hvaremot det norrländska skulle kunna minskas till 7. Komitén har så till vida afvikit från generalstabens förslag, att den beräknat 2 reservbatterier på de fem första fördelningarna och 1 på den sjette, så att fredsfoten skulle utgöras af endast 49. Hela antalet stridande vid artilleriet beräknas för fältarmén till 8,824, och för depoterna till 4,980, samt icke stridande resp. 3,866 och 869.

Huru människan underkufvat och omskopat husdjuren.

(Fritt efter ett tal af mr *Bouley* uti Société d'Acclimatation i Paris.)

Domestikationen är ett slags bolag, som ingås mellan människan och ett visst antal djur af olika slag; i denna förening har men-

niskan förbehållit sig lejonparten, i följd af den högre intelligens som gifvit henne medel i händerna att tvinga djuren till antagande

af de vilkor hon slutligen föreskrifvit dem.

Ty det är, såsom man lätt kan föreställa sig, icke frivilligt som våra så kallade husdjur inträdt i detta människosamfund, för hvilket de äro den första förutsättningen, och hvilket hvarken skulle hafva kunnat bilda eller utveckla sig utan deras medverkan. Det oskyldiga lammet kom minsann icke af sig sjelft, för att sträcka en villig hals åt Calchas' offerknif; ej heller böjde oxen sjelf sitt hufvud under oket, eller öppnade hästen sin mun för att mottaga betslet.

Att antaga en sådan frivillig underkastelse vore att förtala djuren, och hvad som passer ännu i dag vederlägger ett sådant antagande. I trots af de många århundraden som förflutit sedan människan gick segrande ur striden med dem, underkastar sig hvarje ny generation så att säga med protest sitt slafveri, och det är blott genom en särskild behandling af hvarje individ bland de i muskelstyrka människan öfverlägsna racerna, som hon lyckas bibehålla sitt välde öfver dem. Hvarje djur för sig måste tämjas, inöfvas och uppföstras, på det sätt att man utplånar den ständigt fortlevande frihetsinstinkten, en drift så stark och obetvinglig, att den hos individerna blott kan uppryckas genom ett våldförande af deras natur och genom att beröfva dem en af deras viktigaste egenskaper.

Om vi till och med ännu allt jemt efter så många seklers besittning af våra husdjur finna oberoendets idé medfödd, och ungarnes tämning hos de slägten hvilkas rörelsekraft vi tillägna oss ännu alltid erbjuder ganska stora svårigheter, kan man lätt föreställa sig hvilka ansträngningar af djup tanke och envis vilja deras underkufvande måste hafva kostat våra äldsta förfäder.

Det var nödvändigtvis en helt olika strid, ty de stora djuren, hvilka människan ville göra till sina bundsförvandter, voro väpnade emot henne med hela kraften af sina muskler och hela makten af sin instinkt, som dref dem att lefva i hopar, bilda ett samhälle för egen räkning, och genom sin enighet mångdubla sina krafter. Det var således icke med några enskilda djur som människan hade att göra, utan med stora massor, som lefde och rörde sig under de starkastes ledning, och äfven de kämpade för tillvaron, i det de mot sina fiender stälde täta leder, i hvilka hvar och en stödde sin kraft på sina kamraters.

Men människan insåg utan tvifvel tidigt, att denna samhällsdrift, som hundradblade de djurs motstånd hon ville underkufva, och sålunda ökades stridens svårigheter, å andra sidan skulle blifva hennes nyttigaste bundsförvandt, så snart segern väl var vunnin. Då hon nemligen en gång lyckats bringa i fångenskap ett visst antal af dessa djur, hvilka sins emellan lefde i ett verkligt samhälle till de svagares försvar genom de starkare, blef denna djurens samhällsdrift sjelfva vilkoret för deras undergifvenhet, ty samma instinkt som lärde dem att bland de sina urskilja dem som voro värdigast att herska när de lefde i frihet, måste bestämman dem att böja sig inför den nya herre som hade varit tillräckligt stark att bemäktiga sig dem och utstaka de gränser inom hvilka de hädanefters måste lefva.

Det var således blott ett ombyte af herrar som dessa genom sjelfva sin samhällsdrift till husdjur förutbestämde arter gjorde, när människan slutligen lyckades besegra deras motstånd. Ur denna synpunkt kan man säga att domestikationen innebär, väl icke dessa djurs fria samtycke till deras tjänstbarhet, men en fallenhet i deras lynne, genom hvilken de förut bestämdes till den för dem sjelfva och deras efterkommande farliga äran att införlifvas med det menkliga samfundet.

Det var emellertid icke ensamt deras samhällighet som bestämde människan för valet bland så många andra af dessa djur som hon först underkufvade; utan tvifvel hade erfarenheten från hennes jagter lärt henne förträffligheten af deras kött, mjölk och ägg, deras muskelkraft samt användbarheten af deras hudar, och utan att fästa sig vid svårigheterna, vände hon sig företrädesvis till dem som en gång tämda skulle blifva henne nyttigast. Långa årtusendens erfarenhet har visat huru riktigt hon dömde; till detta våra första förfäders verk hafva följande generationer haft så godt som ingen ting att tillägga.

Men människan har gjort mer än att med sig förbinda ett visst antal djur, för att lefva med och genom dem; det kan utan öfverdrift sägas att hon i viss mon omskapat dem, för att göra dem mera fullständigt lämpliga för det bruk hvartill hon vill använda dem. Den djuriska organismen har nemligen förmåga att mottaga betydliga förändringar, väl icke i sin hufvudsakliga byggnad, men dock i många af sina viktigaste egenskaper, särdeles hvad

angår storlek och yttre utseende. Man behöfver endast jemföra den lilla korsikanska hästen, som iacklimatiseringsträdgården i Paris utgör barnens fröjd, med den kolossala skotska kärrhästen, som drager sådana ofantliga tyngder på vägar och gator, eller den fina och kraftiga engelska fullblodshästen, som täflar i hastighet med skogens snabbaste djur. På samma sätt förhåller det sig med nötboskapen och fåret, att människan af de ursprungligen småväxta och magra racerna gjort verkliga vandrande köttbodas. Dessa variationer kunna utan att rubba den ursprungliga typen gå ända derhän att göra djur af samma slägte i utseende, storlek och fallenhet mera olika hvarandra än djur af helt och hållet olika släkten.

Orsakerna till dessa förändringar äro mångfaldiga; man kan i allmänhet säga att djuren äro ett troget uttryck af de ställen der de vistas, och att de noga återgifva alla de inflytelser de mottaga både af naturen och människorna. I fruktbara trakter med rika beten utvecklas nötboskapen till yttersta gränsen af storlek och köttfattning, hvaremot de på en mager jord förblifva små och krympta. Ville man föda rottor med holländsk ost, skulle man inom få generationer åstadkomma ett helt annat slägte än de magra små stackare som i brist på annan föda gnaga gamla pappersluntor. Skilnaden skulle blifva minst lika stor som mellan Shetlands-pony'n eller någon annan miniatyr af hästslägtet och den grofva, resliga Clydesdale-hingsten.

Men det är icke blott födan som gör race-skilnaderna: dertill bidraga andra inflytelser, mer eller mindre synbara, liksom mer eller mindre mäktiga. Hvarje yttre omständighet sätter sin stämpel på djurkroppen och bidrager att förändra den i en gifven riktning, solen, luften, vattnet, markens beskaffenhet, flodernas lopp, kärr och moras, torka och stenbundenhet, bergland eller slätt o. s. v. Allt efter trakternas beskaffenhet antaga slutligen djur af samma slägte de skiljemärken som afdela grupperna från hvarandra och utmärka deras härkomstorter.

Vid sidan af dessa naturens tvingande inflytelser ställer sig människans: äfven hon utöfvar en skaparmakt, om man så vill i andra hand, men tillräckligt stark för att göra en sak till sin form och sina egenskaper väsentligen annan än den ursprungligen var, för att fylla hennes särskilda behof och tillfredsställa hennes särskilda önsksningar.

Men denna människans makt öfver djurverlden, hvilken i våra dagar är så stor, var länge, om icke helt och hållet passiv, åtminstone utomordentligt svag i jemförelse med naturens. Under långa århundraden inskränkte sig nemligen hennes åtgörande till att vara en chef för sina bolagsmän: hon gaf dem föda och husrum och tog i utbyte deras ull, mjölk, kött och muskelkraft, ja till med och deras instinkt och deras förstånd. Ty dessa djur äro äfven förståndiga, i trots af den förnärmande betydelse vi tillägga deras namn, när vi använda det om en af våra likar, och ofta nog ser man ty värr herren så djupt förnedra sig under sin slaf, att när man ser dem till samman, man icke rätt vet hvilkendera mest förtjenar fänadsnamnet. Men, såsom nyss sades, det dröjde länge innan människan utöfvade något annat valde än husbondeväldet: hon stod och såg tyst på huru hennes verk utvecklades, utan att ännu begripa det.

Men menniskoanden är skapad för att fatta förhållandet mellan tingen och deraf härleda de lagar som styra dem; förr än hon medvetet riktar sina bemödanden på att upptäcka orsakerna, alstrar det blotta intryck hon mottager af deras vexling hos henne en föreställning om det band som förenar dem, och om orsaken hvarför de följa på hvarandra i den ordning hvari de framträda. På detta sätt hafva utan tvifvel de första iakttagarne blifvit ledde till att begripa de lokala inflytelserna på djuren, genom jemförelse mellan djur från olika trakter.

På samma sätt kunde människorna, då de hos samma grupp af djur, i följd af tillfälliga omständigheter, som till en början voro dem obekanta, sågo utvecklas nya serier, hvilka under hvarje följande slägtled mer och mer skilde sig från den ursprungliga, slutligen fatta det sätt att gå till väga som naturen använder för att åstadkomma nya varieteter, eller till och med nya arter. Sålunda uppkom efter hand en helt ny konst, djurförelingens, genom till en början på erfarenhetens väg inhemtade och under århundradenas lopp i stora massor förökade kunskaper, hvilka i vår tid blifvit utbildade till ett vetenskapligt system. Liksom hvarje kunskap är makt, så har äfven detta vetande alstrat en makt, hvilken väl kan kallas skapande; till den grad bära de djurarter som blifvit frambragta under människans inflytande sin särskilda

prägel och skilja sig från dem som blott och bart äro naturens verk.

»Allt är fullkomligt när det kommer ur naturens händer, allt vanslägtas under människans händer», yttrade Rosseau uti ett af dessa anfall af dåligt lynne hvilka så ofta fingo makt med honom. Det är väl icke många som nu för tiden skulle vilja skriva under denna besynnerliga sats, äfven om det endast vore fråga om människoslågtet, mot hvilket Rosseau närmast måttade sitt hugg. I det ögonblick människan utgick ur naturens hand, för att tala Rousseau's språk, var hon just icke mycket samvetsgrann i striden för sin tillvaro, och om hon än företrädesvis lifnärde sig af de djur som jagten förskaffade henne, så smakade henne då och då en bit af hennes egna likar icke alldeles illa: hungern fick rättfärdiga de medel hon valde för att stilla den. Om nu också en sådan utväg att uppehålla lifvet är förklarlig, och kanske till och med ursäktlig, på den tid då den var i bruk, så lär man väl ändå icke kunna anföra den såsom ett öfvertygande bevis på människans ursprungliga fullkomlighet.

Tvärt om gjorde vårt slägte ett stort framsteg i en bättre riktning den dag då hon genom husdjurens eröfring satte sig i stånd att betrygga sin tillvaro för morgondagen. Betraktade ur denna synpunkt växa i utomordentlig grad de tjänster för hvilka vi hafva att tacka våra »lägre bröder», såsom de kallas af François de Sales; de hafva bevarat människan mot henne sjelf, det vill säga mot hennes otvifvelsamt hunger, som dref henne att göra ett rof af sina likar.

Omfånget af de tjänster som våra husdjur göra oss förklarar den omvårdnad hvilken människorna i alla tider egnat dem och de bemödanden som blifvit gjorda att fullkomna dem, det vill säga att i deras former, deras storlek och fallenheter göra dem så mycket som möjligt lämpliga för det bruk till hvilket de blifvit ämnade. Det är onekligt att under den ombildning de sålunda undergå försvinner icke sällan den ursprungliga skönheten, som är en följd af liniernas rätta harmoni och ett riktigt förhållande mellan de särskilda kroppsdelarne. Man behöfver blott betrakta de underliga former hvilka uppfödaren förstått att gifva åt det vanliga hussvinet: hvilken ofantlig skilnad mellan detta djur och vildsvinet, från hvilket det påstås härstamma! Hela varelsen är ett slags missfoster, dess cylindriska kropp, uppuren af fyra smala

pinnar, som föga höja sig öfver jorden, liknar en enda oformlig massa, benbyggnad och muskler hafva försvunnit under ett tjockt lager af späck. Denna varelse har nästan alls icke mer någon rörelseförmåga; man har uppfunnit den och låtit den alstras endast för att äta, det vill säga för att till vårt bruk omsätta de råämnena hvarmed den födes, och för att åt oss frambringa dessa skinkor och mångfaldiga öfriga produkter hvilka öfver allt utgöra en så vigtig beståndsdel i människornas föda.

De engelska djurförädlarne hafva lyckats underkasta nötboskapen en liknande förändring. Hos de racer som äro uteslutande bestämda för människans näring hafva de förstått att åstadkomma en minskning i benmassan och en motsvarande tillökning i massa hos de delar som i högsta grad ega närande egenskaper, nemligen köttet och späcket, och de hafva så att säga brådstörtat lifsutvecklingen hos dessa nya organisationer, för att påskynda det ögonblick då de kunna tillgodogöras. Man tvingar dem att under den ganska korta lifstid man förunnar dem sammanbringa den största möjliga massa näringsämnen, emedan en tidig slaget ger det bästa ekonomiska resultatet. På samma sätt och med samma följd har man gått till väga med fårslågtet.

Det kan tyckas vara ett något oegentligt språkbruk, när man kallar dessa besynnerliga ombildningar, hvilka man låtit djuren undergå för att bättre uppfylla människans fordringar, för en fullkomning. Utan tvifvel har man rätt, om man betraktar saken ur målarens eller bildhuggarens ståndpunkt. Men djurförädlaren har en helt annan estetisk måttstock än konstnären: för honom samman smälter föreställningen om vackert med föreställningen om nyttigt, och det rätta framsteg till hvilket han sträfvar är att låta djuren, äfven till deras egen skada, frambringa den största summa af nytta för honom sjelf.

Att göra husdjuren genom deras lif och deras död så nyttiga som möjligt är det mål som den moderna förädlingskonsten för sig uppställt, och när denna industri beröfvar ett djur dess muskelkraft, genom att tvinga det att hos sig upptaga en massa utaf fett, som genom sin tyngd bringar djuret till en nästan fullständig vanmakt, så har djuret dermed blifvit fullkomnad, visserligen icke för sig sjelft, men för oss, efter som dess bestämelse i följd af naturens lagar är att tjena till uppehälle åt människorna.

I afseende på frambringandet af kraft består djurförädlarens konst i att förändra våra husdjur derhän att de med minsta möjliga omkostnad blifva så starka rörelsemaskiner som möjligt. Men i detta fall kan ordet fullkomning kan hända tagas i den betydelse vi vanligen gifva åt det samma, och långt ifrån att finna något att tadla vid de förändringar som den menckliga industrien låtit djurkropparne undergå, torde skönhetskänslan icke hafva annat än godt att säga derom. Här vanställes icke djuret genom en omåttlig fetma, hvilken endast framkallas för att tjena till menniskans föda, utan tvärt om utvecklas hos det djur af hvars muskelkraft man vill draga fördel i högsta grad de egenskaper vid hvilka vi fästa föreställningen om skönhet, emedan de för oss just äro det rätta uttrycket af kraft, resligare växt och ökad kroppsvolum, förstärkt benbyggnad och svällande muskler, alldeles så som man ser i antikens afbildningar af Herkules.

Så till exempel är den moderna engelska hästen ingen ting annat än den arabiska hästen, men utvecklad i större och efter vårt föreställningssätt vackrare proportioner. Han har af sin stamfader ärfvt denna nervsystemets energi som röjer sig i det högburna hufvudet, den eldiga blicken och de otåligen rörelserna, men han har för utvecklingen af denna energi erhållit förbättrade hjälpmedel i förlängda ben och ett kraftigare muskelmaskineri; i följd af denna förbättrade mekanism kan han röra sig med större hastighet och utveckla mera styrka.

Det är samma förhållande med den ståtliga percheron-hästen, hvilken på gatorna i de franska städerna drager de tunga omnibusvagnarne med så mycken lätthet och elegans; genom sitt sätt att bära hufvudet tycks han antyda sitt medvetande om hvad han duger till och hvad han gör, midt i denna rörlighet bland hvars mäktigaste häfstänger han intager en plats. Om han härstammar från Arabien eller icke, är en svår fråga, som här icke kan besvaras, men visst är att äfven han är en produkt af den menckliga industrien: det är hon som genom att gifva honom hans form löst problemet att åstadkomma en lefvande maskin, som är så underbart lämpad efter våra behof i afseende på både kraften som den utvecklar och hastigheten hvarmed den sätter så tunga massor i rörelse. För att lösa detta problem var det icke nog att endast öka rörelsekraften, utan man måste

också åt den frambragta rörelsen gifva likformighet, genom undvikande af de oupphörligt upprepade stötarne som åtfölja galoppen, hästens naturligaste steg när det gäller utvecklingen af stor hastighet.

Äfven här har den menckliga företagsamheten trädt emellan, och det var säkert icke den minsta af de svårigheter man hade att öfvervinna, när det gälde att vänja hästen från det rörelsesätt som var hans naturliga, så snart han ville komma mycket fort, och lära honom trafven, detta fortkomstsätt som nästan är obekant för araben, och hvari framflyttningen åstadkommes genom den samtidiga rörelsen hos de båda extremiteter som stå diagonalt emot hvarandra, hvarigenom rörelsens likformighet och styrka på ett märkvärdigt sätt befrämjas.

När man ser på våra gator och vägar moderna hästar trafva med större eller mindre hastighet, så förefaller denna rörelse så lätt och enkel, att knappast någon kommer på den tanken att den samma icke är den för djuret naturliga. Sådant är emellertid alldeles icke förhållandet: hästen går på detta sätt endast på menniskans uttryckliga befallning, och om han icke förstått att foga sig deri, skulle de tjänster han gör oss såsom en snabb dragare hafva varit särdeles begränsade, i synnerhet på gatorna i folkrika städer, hvar est den körande alltid måste hafva honom väl i sin hand för att kunna hejda honom på stället, när något övåntadt hinder möter, eller han skulle åstadkomma skada, om han finge rusa ohejdad framåt. Under galoppen är det, i följd af den rörelsemassa som utvecklas, omöjligt att hejda honom i ett gifvet ögonblick, såsom man ser vid kapplöpningar, då en lång sträcka af banan måste å nyo genomlöpas sedan han passerat målet. När djuret trafvar är det jemförelsevis lätt att i en sekund bringa det att stanna.

Äfven detta är en fullkomning, som hästen mottagit af menniskans hand, och en fullkomning i verklig bemärkelse, ty den tillfredsställer skönhetssinnet i lika hög grad som sinnet för det nyttiga. Ingen ting kan vara vackrare än en god trafvare, då han sträcker ut och, utan all synbar ansträngning för lungor och lemmar, skjuter såsom en fogel genom rymden.

Vi behöfva icke anföra flere exempel; hvad som redan är sagdt ådagalägger tillräckligt hvad menniskan förstått att uträtta med de djur hon lagt under sitt välde, och huru hon

tagit dem så fullständigt om hand, att hon i viss mån omgjort skaparens verk och förändrat det i närmaste öfverensstämmelse med sina egna syften.

Huru hafva dessa förundransvärda resultat blifvit frambragta? Den lefvande djuriska materien är icke såsom ett marmorblock, ur hvilket den inspirerade konstnären med hammare och mejsel framkallar de idealiska former som uppstått i hans fantasi. Nej, visserligen icke, men hon är emellertid mottaglig för vissa intryck, hvilka hon förmår bevara och till och med öfverföra, dock med det vilkor att hon tillformas innan hon hos individen antagit den gestalt man enligt en förut uttänkt plan vill gifva honom. Det är således icke på de redan framfödda varelserna som människan måste i första hand rikta sin omskapande inflytelse utan på de generationer som icke ännu sett dagsljuset. Det är under dessa vilkor, och endast under dem, som den meniska planen kan foga sig till samman med naturens ursprungliga plan, utan att undantränga honom, hvilket är en omöjlighet, då han i alla sina väsentliga grunddrag är oföränderlig, men emellertid kanske också i några delar förändra honom derhän att djuren under människans hand småningom ikläda sig just de dragter och skaplynnen som den meniska uppfinningen på förhand uppgjort, i närmaste öfverensstämmelse med sina egna intressen.

På hvilken väg kommer då människan till detta mål? Genom att inom de vilkor som bestämma öfver djurens födelse och tillväxt lemna så litet som möjligt åt slumpen och tillfälligheten. Man talar ju om äktenskaps-tycke bland människor, alldeles oberoende af den mera andliga sympati som drager två personer af olika kön till hvarandra; det är mindre hemlighetsfulla egenskaper, som falla äfven främmande personer i ögonen, och som synas lofva en i alla yttre afseenden lycklig förening. Den franska poesien har mer än ett gammalt ordstäf, som råder till ett godt val af makar; uttrycket *des époux bien assortis* betecknar en man och en hustru som blifvit med omsorg utsökta så att de passa bäst för hvarandra. Såsom man vet, är allt i Frankrike icke åt vederbörande sjelfva som man öfverlemnar denna grannliga omsorg.

Bien assortir les époux, hvilket i detta fall kan öfversättas med ett godt urval af afvelsdjur, är i sjelfva verket den första och förnämsta af de regler hvilkas iakttagande men-

niskan har att tacka för en lycklig lösning af problemet om husdjurens fullkomning. Att göra ett godt val af afvelsdjur vill säga att utvälja dem så, att de i högsta möjliga grad besitta de inre och yttre organisationer, egenskaper och anlag hvilka man önskar göra ärfvliga hos afkomman. När sedan ett första resultat på denna väg är vunnet, har man blott att vidare göra urval bland de bästa, och så allt igenom: det är den första regeln.

På detta sätt lånar människan af Gud den lefvande materien och blir i sin ordning skapare inom det mått som är henne tillstadt; ty » skapa » är att hos djuren förändra växt, storlek, former, fallenhet, instinkter, gång, ställning, färg och delarnes inbördes proportioner.

Men det är icke nog att låta djuret födas efter en förut uppgjord plan: man måste äfven ställa det i sådana yttre förhållanden som medverka eller, ännu bättre, konspirera att utveckla det i den önskade riktningen. Det vore i sjelfva verket förspild möda att låta det födas så förträffligt som möjligt, det vill säga bemöda sig att försäkra det om den största möjliga summan af de egenskaper som kunna öfverlemnas i arf, om det, en gång kommet till världen, icke finner till sitt föfogande, i tillräcklig mängd och af erforderliga egenskaper, just de ämnen som passa för dess utveckling efter den plan det bär inom sig — om med ett ord luft, vatten och mark icke vore passande, om dess natur stode i uppenbar motsägelse med de lokala förhållandena och icke kunde vänja sig vid dem.

Konsten består således icke allenast uti att låta djuret väl födas, utan uti att väl underhålla det, hvilket vill säga en väl studerad öfverensstämmelse mellan djuret och stället, så att man, långt ifrån att oupphörligt kämpa mot naturen, tager till bundsförvandter hennes ständigt verkande krafter, med hvilka människan ständigt måste räkna, så vida hon vill bevara hvad hon förvärfvat. Hvilket misstag begår man icke, och huru ofta sker det ej, då man anser det tillräckligt att införskrifva en större race för att uppdrifva kroppsstorleken hos boskapen i en ofruktbar nejd. Växt, vidd och tyngd bero deraf att organismen finner en näring som svarar mot dess fordringar. Om man låter djur af storvuxen race frambringas uti en nejd som icke är tillräckligt fruktbar för att gifva dem erforderlig näring, skall man genast se dem vanslägtas: kring deras alltför

långa ben skola knyta sig allt för magra muskler, buken, som icke får tillräcklig fylla, krymper ihop, och i stället för den lilla inhemskå racen, som genom sin volum var fullkomligt passande för de lokala omständigheterna och fullt harmonisk i sina former, skall man få en alldeles förfelad race, med för långa och för tunga benpartier, mager på kött, löst bygd och illa sammanhängande, ett lefvande bevis på att man måste dagtinga med naturen, om man vill förbättra hennes verk och icke förstöra dem genom att korsa hennes planer, ty hon återtager alltid husbondeväldet om man envisas att göra henne emot, och hon förmår rätt väl bevisa oss att vi endast genom att tråda i hennes fotspår kunna frambringa och bibehålla varieteterna hos släkten och arter.

Men detta är ändå icke allt: det är icke nog med att låta djuret väl födas, icke nog med att väl underhålla det, utan det fordras än vidare att människan genom det inflytande hon utöfvar på djuret disponerar det till att i största möjliga ymnighet frambringa hvad det kan gifva henne, sin ull, sin mjölk, sitt kött, sin kraft, sin instinkt, sin intelligens; ty människan lägger beslag på allt som är uti djuret och förädlar det uti alla dess egenskaper och fallenheter.

Det fins ett sätt att föda djuren för att göra dem feta, ett annat sätt för att göra dem mjölkrika; det fins ett sätt för att öfva dem för att öka deras styrka. Genom alla dessa olika metoder, som äro afpassade efter djurens bestämmelse, gör man hvad som kallas deras uppfostran, det vill säga utvecklar hos dem deras fysiska och andliga egenskaper, och allt detta med en konst som i våra dagar gränsar till det förunderliga, tack vare engelsmännen, våra lärare, och åkerbrukarne i alla länder, som haft det omdömet att taga dem till sin föresyn och vandra i deras fotspår.

Dessa olika sätt att gå till väga vid djurens uppfostran gifva öfver allt och alla dagar så vackra resultat, att det i sanning vore ett stort framsteg för människosläktet, om man derifrån toge någon ledning vid sina egna barns uppfostran och uppfostran. Huru många späda stackare skulle icke undgå döden, som bland dem gör så förfärliga skördar, om man vore lika sorgfällig att uppfostra dem, lika sinnrik i valen af medlen, som de som göda kalffvar.

Och i afseende på den fysiska uppfostran, huru många goda exempel att följa! Om man genom sitt sätt att uppfostra unghästar förmår att gifva dem så fast kött, så starka senor och en så kraftig respiration, skulle man då icke genom användning af liknande medel komma till samma resultat med människorna? Kunde man icke begäfvade barn liksom föl med en sund och stark kropp, så mycket viktigare för de förre som de hafva en själ att herbergera i den, och som kroppens helsa är det första vilkoret för själens egen helsa och styrka i livets pröfningar?

Mens sana in corpore sano, en sund själ i en sund kropp, borde vara alla barnuppfostrares valspråk, och liksom i de antika samhällena, borde de hafva samma omsorg om den ena som den andra. Det vore en mycket bättre utmärkelse för dem att kunna skryta öfver elevernas dugtiga vador än öfver deras felfria temaböcker.

Man må kalla denna tankegång för en grof materialism, om man så behagar, men vi påstå att det är den gröfsta materialism när man gör ett dåligt bruk af materien i stället för ett godt. Se på de treåriga hästarne som täfla om prisen vid kapplöpningarne, huru vackra, starka och stolta de äro, huru deras rena och eldiga blick förräder de ädla instinkter som lifva dem; om de hafva en själ, hvilket torde vara försigtigast att icke rent förneka, huru prägtigt bör hon icke bo i en kropp som så väl är beräknad att tjena alla hennes syften.

Utän tvifvel skulle de som uppfostra människor kunna lära åtskilligt af dem som uppfostra hästar. Kanske ginge det till en början något sämre med latinska grammatikan, men det ginge bestämdt så mycket bättre med mycket annat. Styrkan är alltid ädel; svagheten och det fysiska lidandet äro oftast blott en härd för sjelfviskheten.

Men det är icke blott i fråga om barnens fysiska uppfostran som djurens domestication gifver människorna nyttiga anvisningar: det fins andra lika viktiga, af hvilka det mänskliga samhället kunde draga stor fördel, om det ville begripa dem. Hvilka lärdomar gifver oss icke ärftlighetens lag, i kraft af hvilken goda och dåliga fysiska och moraliska egenskaper och anlag, till och med vanor, former, färger, åtbörder och vanskapligheter, med ett ord alla yttre och inre karakterer som göra människan till en lycka eller en plåga

för henne själf och andra, öfverflyttas från den ena slägtleden på den andra och det med en regelbundenhet som är verkligen förfärande. Det är denna lag som ligger till grund för alla djurförelingskonstens regler, då det är fråga om att bringa racernas bästa egenskaper till deras högsta punkt och göra dem konstanta; det är i kraft af samma lag som felen och vanskapligheterna förvärras genom en lång inafvel. Man behöfver blott se ett bourbonskt eller ett habsburgskt ansigte, huru vissa afvikelser från skönhetslinien gjort sig odödliga, derföre att dessa familjer allt för mycket gift sig inom sig själfva.

Det vore väl för världens lycka, om sådana åsigtger kunde göra sig spridda och begripna; framför allt borde de inskräpas hos ungdomen, af hvilken samhällets framtid beror; och om de med hela sin tyngd finge inverka på de beslut af hvilka äktenskapen bero, kunde det ju hända att man låte mindre dåra sig af det som lyser, vare sig ett par stupida vackra ögon eller ännu mera själfviska bevekelsegrunder. I fall bekantskapen med ärfthetens lag någon dag kunde frambringa ett dylikt underverk, så vore det den vackraste triumf för vetenskapen och icke den minsta tjänst våra husdjur bevisat oss, hvilka vi hafva att tacka för så mycket att utan dem skulle det menckliga samhället icke finnas till.

Alldrig framträder denna sanning i klarare dag än när någon sjukdom träffar husdjuren eller något oförmodadt hinder i stor skala träder i vägen för deras begagnande. Tänkom oss till exempel att hästen, den allmännaste och nyttigaste af våra bundsförvandter, på en gång dör ut, och låtom oss se följderna. I städerna afstannar all rörelse, de flesta industrier blifva overksammas; i fält sättes allt på spel, segrens pris undslipper den som är i begrepp att fatta det, och nederlagen förvärras. Men det är framför allt de stora farsoterna som genom tyngden af sina slag visa storheten af de välgerningar som det menckliga samhället åtnjuter af de husdjur det i sig upptagit.

Nu för tiden, och särskildt i Europa, åstadkomma boskapspesterna icke så stora allmänna olyckor som i forntiden, emedan den ökade rikedom och de lättade kommunikationerna göra det möjligt för de länder som förlora sin boskap att henta nytt förråd från sådana länder som varit förskonade. Men det

var annat under medeltiden och ännu långt fram i den nyare, såsom i Frankrike under Ludvig XIV, hvars sekel var lysande när man betraktade höjderna, men förfärligt när man såg ned i det bottenlösa elände som herskade i samhällsdjupen. När då en boskapspest började rasa i ett land och gjorde stallen tomma, föll återverkan deraf med sådan styrka på människorna, att befolkningen nästan utan undantag föröddes af lika förfärliga menckliga epidemier. De gamla historieskrifvarne spilla icke många ord på dessa landsplågor, emedan de voro så vanliga, men genom de biord som begagnas gifva de oss begrepp om rysligheten af deras förödelser.

Hvarje afbrott i naturens ordning hämnar sig genom olyckor i en eller annan form. Kriget är det svåraste af alla dessa brott, och derföre har det också i sitt följande bundsförvandter, så ohyggliga att de öfverträffa kriget sjelft. När människorna tröttna att förgöra hvarandra, upptager naturen deras gudlösa verk och fullbordar det. Efter krigen följa vanligen boskapspester, som åter gifva upphof till farsoter bland människorna, och det fordras ett folks hela omtanke och ansträngning för att sätta en dam mot dessa eftertroppars öfersvämming der kriget nyss förut gått fram, såsom i Frankrike. Vårre ännu var det i forna dagar, när människan var, eller trodde sig vara, alldeles hjälplös mot naturkrafternas blinda lek. Kom då en boskapspest, så stupade allt på en gång, berättar oss historieskrifvarne: få djur stodo kvar sedan den rasat öfver, och människan, utblottad på de hjälpmedel hon var van att henta i husdjurens arbete, deras mjölk, kött och beklädnad, stod handfallen och olycklig, kunde icke längre bruka jorden i brist på dragare, och så kom missväxten för att fullborda de lidanden åt hvilka boskapspesten hade gifvit upphof. I en förfärlig cirkelgång återkomma vid sådana tillfällen ännu en gång våldet och de blodiga tvisterna: födda af det allmänna eländet, gifva de i sin ordning upphof åt nya eländen.

Denna hastiga teckning kan i all sin ofullständighet lära oss, i hvilken förbindelse vi stå hos dessa våra »lägre bröder», hvilka voro det första vilkoret för inrättningen af det menckliga samhället, och hvilka ännu allt jemt äro vilkoret för dess bestånd och dess framsteg. Det är med deras hjälp som människan från urminnes tider lyckades besegra de svårigheter naturen lade i hennes väg;

det är i förbund med dem som hon fortsätter sin kamp mot dessa svårigheter och full-

följer sin stora uppgift att lägga under sig jorden och regera öfver den såsom en konung.

Strödda underrättelser.

Barnkolonien i Mettray. Till de underrättelser som genom justiterådet Olivecronas nyligen utgifna skrift blifvit spridda om denna berömda anstalt torde följande siffror, hemtade ur nyaste källor, kunna läggas såsom ett bihang, hvilket icke torde sakna intresse i det ögonblick då föreningen för Oscars minne är som bäst sysselsatt med inrättningen af sin första skyddsanstalt.

Sedan kolonien inrättades 1839, har den emottagit 4454 barn, bland hvilka 871 hade förbrytare till föräldrar. Under samma tid hafva från inrättningen blifvit åt samhället återgifna 3209 ynglingar, alla rättsinnige, arbetsamme och fullt förmögne att på ärligt sätt skaffa sig utkomst. De flesta hafva ingått i landtbruket och industrien, men några hafva äfven gjort en hedrande bana inom armén och förvaltningsverken. Bland dessa 3209 bära för närvarande 4 hederslegionen och 24 militärmedaljen; 5 innehafva fullmakter såsom officerare i armén. Den 2 november 1873 dog Mettray-kolonien grundläggare, mr de Metz. Hela den franska pressen har på hans graf nedlagt uttryck af vördnad och beundran. Men vackrare än all annan hyllning är ett bref, som en af inrättningens forne elever kort efter hans dödsfallet skref till Journal d'Indre-et-Loire:

»Mr de Metz är död. Jag är en af hans elever, och jag är honom skyldig att offentligt uttrycka mina känslor, min sorg och min tacksamhet. Jag kom till Mettray 1856 och utgick derifrån 1859. Ett ögonblicks förvillelse vid ingången till lifvet förstör allt för ofta hela framtiden; straffet förbittrar utan att förbättra, och de onda instinkterna, som i frö ligga på hjertats botten, utveckla sig oftare än de förqväfas, när statens bestraffning drabbar utan all skonsamhet. Vid mitt inträde i anstalten erfor jag, liksom så många andra, än dessa upproriska tankar som leda till trots och skryt med det onda, än en smärtsam nedslagenhet, som stundom leder till förhärdelse och liknöje. Snart kände jag mig dock bättre och om jag icke kan gifva mig sjelf det vitnesbördet att jag utgick från Mettray god, hederlig och förtjent

af allas aktning, kan jag äminstone förklara att jag aldrig ett ögonblick återvände till denna sorgliga väg der mina första steg lemnat mer än ett fotspår. Det är mr de Metz som jag har att tacka därför; han lärde mig att med ödmjukhet underkasta mig bestraffningen, hans vaksamma omsorger återgäfvog mig en hederlig ställning i lifvet. Denne mans dygd och storhet gjorde underkastelsen lätt; blotta minnet af hans uppoffrande lif beskyddade oss mot vår svaghet. Mr de Metz är död på ärans fält; han betecknade i sin person det godas kamp mot det onda». Brefskrifvaren slutar med att inbjuda till en subskription af dem som utgått från Mettray och blifvit återgifna åt samhället, för att upprepa en minnesstod på platsen åt den bortgångne välgöraren.

Innehåll:

	Sid.
Det nya häroordningsförslaget. I.	417.
Huru menniskan underkufvat och omskapat husedjuren	424.
Strödda underrättelser:	
Barnkolonien i Mettray	432.

Anmälan.

Prenumeration å **Samtiden** kan ske på alla postanstalter i riket äfven som i bokhandeln, samt i Stockholm på tidningsutdelningsställena. Priset för helt år 10 rdr, för halft år 5 rdr 50 öre, och för fjerdedels år 3 rdr, *postbefordringsafgiften till landsorten inberäknad.*

Obs. Alla meddelanden rörande *vecko-skriften ställas till Expeditionen af Samtiden N:o 5 Clara Södra Kyrkogata 2 trappor upp.*

Stockholm,

tryckt hos A. L. Normans Boktryckeri-Aktiebolag, 1874.